

Tots podem ajudar el Gall Fer

El gall fer és l'ocell més emblemàtic dels boscos de muntanya del Pirineu i Prepirineu.

Actualment es troba en perill d'extinció a Catalunya i les seves poblacions estan disminuint dràsticament a causa de diversos factors, entre ells les molèsties causades per la presència humana.

Tots podem ajudar-lo si seguim un conjunt de bones pràctiques durant les activitats a la muntanya.

El gall fer pirinenc o gall de bosc

Tetrao urogallus aquitanicus

El gall fer és un ocell de gran envergadura que viu als boscos de muntanya més ben conservats del Pirineu i Prepirineu. Tot i la seva gran mida passa molt desapercebut, fet que li ha donat el sobrenom d'“el fantasma del bosc”.

El mascle i la femella presenten un dimorfisme sexual molt marcat, és a dir, són molt diferents tant en color com en mida.

El mascle és més gran, majoritàriament de color negre, amb el bec blanc ivori i les celles vermelles molt aparents.

Mascle adult
Envergadura mitjana: 110 cm.
Pes mitjà: 3,5 kg.

Juvenil

Poll

Femella adulta
Envergadura mitjana: 70 cm.
Pes mitjà: 1,6 kg.

Longevitat

En captivitat s'ha registrat fins a 18 anys. Tot i així, a la natura habitualment són depredats abans d'arribar a l'edat adulta.

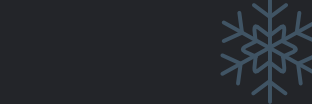
Raquetes i mitjons
Unes escames a les potes els permeten caminar sobre la neu sense enfonsar-se, a mode de raquetes de neu. A més, tenen les potes emplomades fins al peu, com si portessin mitjons.

Un ocell adaptat al fred

Ploma doble
Totes les plomes del gall fer són dobles: de la base de cada ploma principal en surt una de més petita que està més en contacte amb el cos, per ajudar a mantenir l'escalfor corporal.

El mascle és més gran, majoritàriament de color negre, amb el bec blanc ivori i les celles vermelles molt aparents. Els tons terrossos del plomatge de la femella, els pollets i els joves els permeten camuflar-se i passar desapercebuts entre la vegetació. Aquest fet és molt útil quan la femella incuba els ous, ja que fan els nius a terra.

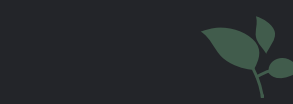
Durant l'hivern el gall fer només s'alimenta de fulles de pi, que li proporcionen l'energia justa per sobreviure. Fugides reiterades poden arribar a provocar-li la mort

Comportament

Els galls passen l'hivern a les parts més altes del bosc majoritàriament a les obagues. Si l'altitud del bosc ho permet, arriben fins a la carena per escalfar-se amb el sol del matí. Durant aquesta època són bàsicament arborícoles i redueixen al mínim la seva activitat per estalviar reserves energètiques. És l'època en què són més vulnerables a les molèsties causades per la presència humana.

Alimentació

S'alimenten bàsicament de fulles de pi negre (i a vegades de pi roig), gairebé l'únic aliment disponible degut a la cobertura de neu. Si tenen sort i en troben també mengen fruits de boix grèvol i de ginebró.

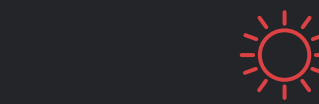
A la primavera galls i gallines es reuneixen als cantaders. Ells canten, lluiten i s'exhibeixen, elles trien i s'aparellen

Comportament

Els mascles d'una mateixa zona es reuneixen durant la primavera a unes àrees concretes del bosc (cantaders) per exhibir-se cantant i saltant des de ben entrada la matinada fins a mig matí. Les femelles observen discretes, i s'aparellen amb el mascle que més els agrada. Són molt fidels als cantaders, on tornen any rere any. Després de la còpula les gallines ponen entre 5 i 7 ous en un niu que fan al terra, amagat entre la vegetació del sotabosc.

Alimentació

Al principi de la primavera segueixen alimentant-se de fulles de pi i, quan la neu es fon, incorporen a la seva dieta plantes herbàcies que creixen al sotabosc.

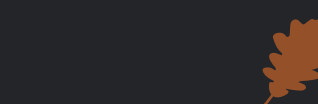
Durant l'estiu les gallines seguides dels pollets busquen racons amb abundant sotabosc que els proporcionin insectes i fruits per alimentar-se i refugi per amagar-se.

Comportament

Els pollets neixen després de 26-29 dies fins a d'incubació. Són nidífugs, és a dir, que poques hores després de néixer ja poden seguir a la femella de propi peu. Romanen amb la mare fins a aproximadament els 2 mesos d'edat. Durant tot aquest temps es mouen bàsicament per terra, buscant refugi i aliment entre els matolls i les herbes del sotabosc.

Alimentació

Les primeres setmanes els polls s'alimenten bàsicament d'invertebrats. Més tard, com els adults, la dieta es basa en plantes herbàcies i fruits primerencs com mores i gerds.

A la tardor aprofiten l'abundància de fruits del sotabosc per acumular les reserves energètiques que els ajudaran a sobreviure durant l'hivern.

Comportament

Els joves se separen de la gallina i inicien la seva vida autònoma. En aquesta època ja tenen la mateixa mida que els adults i, com aquests, comencen a incrementar l'activitat arborícola. Els mascles són més filopàtrics (romanen propers al lloc on han nascut), mentre que les femelles tendeixen a dispersar distàncies més grans, de diversos quilòmetres.

Alimentació

A la tardor es concentren en zones del bosc on abunden els arbusts productors de fruits carnosos com el nabiu i la boixerola.

Distribució i hàbitat

El gall fer és un ocell sedentari (no migrador) que viu exclusivament als boscos.

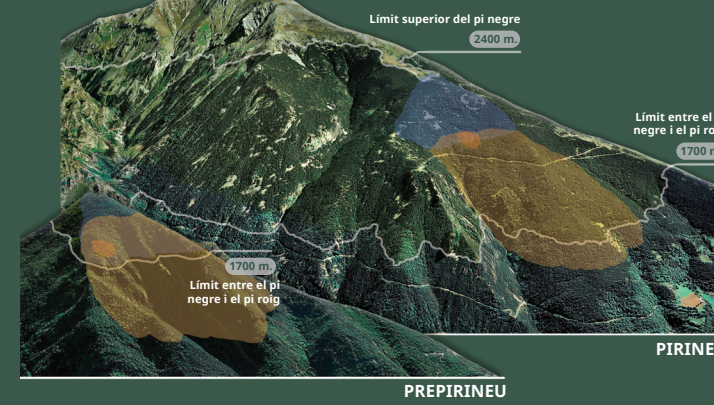
A Catalunya viu als boscos de muntanya de pi negre i de pi roig de l'estatge subalpí (1700-2300 m), tot i que al Prepirineu també trobem algunes poblacions a l'estatge montà superior (1200-1700 m).

Distribució àmplia
El gall fer es distribueix per gran part de la regió euroasiàtica, on hi viuen 12 subespècies diferents.

Subespècie endèmica. A Catalunya hi trobem la subespècie pirinenca (*Tetrao urogallus aquitanicus*), que viu al Pirineu i enllac més del món.

Àrees vitals al llarg de l'any
Les zones del bosc que ocupa el gall fer varien al llarg de l'any en funció de l'estructura forestal que necessita i de la disponibilitat d'aliment i de refugi enfront dels depredadors.

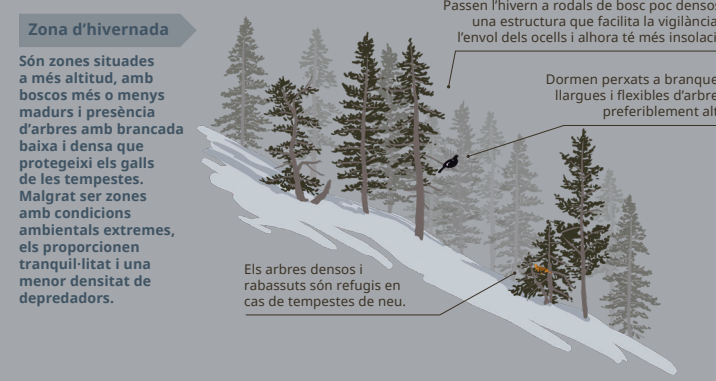
A les muntanyes més altes del Pirineu les àrees vitals del gall fer arriben fins al límit del bosc, on comencen els prats alpins. En canvi, a les muntanyes de menor altitud, com al Prepirineu, les àrees vitals se solapen més i arriben fins a les carenes i cims, on encara hi ha bosc.

L'estructura importa

No qualsevol bosc és apte per al gall fer. Cada època de l'any, en funció de l'estada del seu cicle vital, selecciona aquelles zones o rodals forestals que compleixin els requisits d'hàbitat i l'estructura del bosc que necessita. A més requereix tranquil·litat, zones sense pràcticament presència humana.

Zona d'hivernada

Són zones situades a més altitud, amb boscos més o menys madurs i presència d'arbres amb brançada baixa i densa que protegeixi els galls de les tempestes. Malgrat ser zones amb condicions ambientals extremes, els proporcionen tranquil·litat i una menor densitat de depredadors.

Rodal madur, amb pocs arbres però de grans dimensions

Zona de cant

Solen ser petits rodals de bosc més o menys madurs i oberts, amb presència aïllada de matolls i normalment amb poc pendent. Acostumen a situar-se dins les zones d'hivernada o al seu límit inferior. Els galls es mantenen fidels a aquestes zones any rere any.

La presència de posaders a terra, com les soques, faciliten la visibilitat als galls

Poca cobertura arbustiva per facilitar la visió entre individus

La femella fa el niu en zones amb una bona cobertura arbustiva

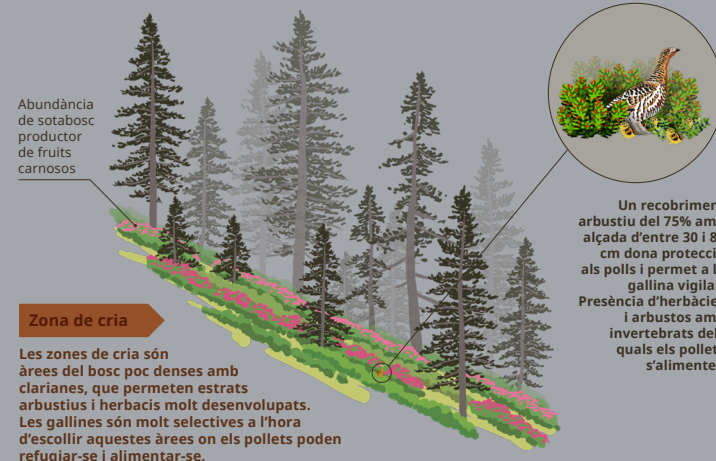
Abundància de sotabosc productors de fruits carnosos

Un recobriments arbustiu del 75% amb alçada d'entre 30 i 80 cm dona protecció als polls i permet a la gallina vigilar. Presència d'herbàcies i arbusts amb invertebrats dels quals els pollets s'alimenten

Les zones de cria són àrees del bosc poc denses amb clarianes, que permeten estrats arbustius i herbàcics molt desenvolupats. Les gallines són molt selectives a l'hora d'escollir aquestes àrees on els pollets poden refugiar-se i alimentar-se.

Zona de cria

Les zones de cria són àrees del bosc poc denses amb clarianes, que permeten estrats arbustius i herbàcics molt desenvolupats. Les gallines són molt selectives a l'hora d'escollir aquestes àrees on els pollets poden refugiar-se i alimentar-se.

El gall fer està desapareixent!

Des dels anys 80 el gall fer pirinenc ha patit una important davallada poblacional, especialment greu durant la darrera dècada, i encara més a les poblacions perifèriques, on fins i tot s'han confirmat extincions locals. Les causes d'aquesta regressió són múltiples, fet que dificulta molt el seu estudi i l'establiment de mesures de conservació efectives.

Quants galls queden? La població actual de gall fer al Pirineu (França i Andorra inclosos) s'estima en menys de 5.000 exemplars, dels quals uns 800 es troben a Catalunya.	Tendència negativa El nombre d'exemplars no ha parat de disminuir en els darrers anys, tant a Catalunya com a la resta del Pirineu. Durant la darrera dècada el nombre d'exemplars s'ha reduït en més d'un 70% en algunes zones.	Més protecció La gran davallada poblacional de l'espècie de gall fer a Catalunya ha provocat que el nivell d'amença del gall fer a Catalunya hagi passat de Vulnerable a En Perill d'Extinció. Aquest nou estatus permetrà dotar de més protecció els llocs on viu i invertir més recursos en la seva conservació.
--	--	--

És un animal molt vulnerable

Hi ha diversos factors que fan del gall fer una espècie molt vulnerable:

1 Hiverns gèlids i aliment poc energètic

Una fúgida comporta un consum addicional de reserves

Reserves energètiques per a tot l'hivern: 40.000 kJ

Consum energètic diari per sobreviure en repòs (sense volar, per al metabolisme basal): 300 kJ

Consum energètic diari per sobreviure en vol: 700 kJ

Ingesta diària de pinassa: 2.500 kJ

Energia diària que no és capaç d'assimilar: 1.800 kJ

reserves els durin tot l'hivern procuren moure's el mínim possible. Fugides reiterades degudes a la presència humana durant l'hivern poden arribar a causar-los la mort per esgotament energètic.

2 Espècie presa que depèn del sotabosc

Al ser una espècie que sovint és depredada per carnívors, necessita tenir unes densitats d'exemplars mínimament elevades per mantenir les poblacions estables a llarg termini. Alhora, per assolir aquestes densitats necessita d'un bon sotabosc que li proporcioni refugi i aliment, sobretot fruits carnosos i invertebrats (bàsics per als polls).

3 Poca capacitat d'adaptació

El gall fer és una espècie longeva amb poca capacitat d'adaptació i de dispersió. Quan l'ambient deixa de ser adequat, per destrucció de l'hàbitat o increment de presència humana, no és capaç de migrar o canviar de massís muntanyós; intentarà sobreviure a la zona, sovint sense possibilitat de reproduir-se.

4 Poques oportunitats per copular

Les gallines només són receptives per copular 2 dies cada any, moment en què visiten les zones de cant per seleccionar el mascle amb qui s'aparellaran. La presència humana als cantaders durant aquesta època pot provocar fàcilment el fracàs de la reproducció.

Les conseqüències de la presència humana

El gall fer percep les persones i els gossos com a depredadors. La nostra presència activa "la resposta a l'estrès", un conjunt de canvis hormonals que preparen l'organisme per fugir amb l'únic objectiu de sobreviure. Aquestes molèsties tenen conseqüències tant a nivell d'individu (A) com, a la llarga, a nivell poblacional (B).

Conseqüències sobre l'individu A

- Dilatació de les pupil·les: per a una major capacitat de visió
- Increment del ritme cardíac i de la freqüència respiratòria: per fer arribar més oxigen i glucosa (energia) al cervell i als músculs
- Provoca que les reserves energètiques quedin disponibles per a que les utilitzin els músculs i el cervell

El cervell també activa l'alliberament d'hormones corticosteroides, que tenen la funció d'evitar que el cos gastï energia en res més que en fugir del possible depredador:

- Inhibició de la ingesta: deixa de menjar
- Reducció del ritme de creixement
- Inhibició del sistema immunitari: queda exposat a malalties, infeccions i paràsits
- Inhibició de la reproducció: no entren en zel, no produeixen òvuls, es donen avortaments...

Conseqüències a nivell poblacional B

- Bosc sense molèsties**
La població es manté gràcies al bon estat de salut dels adults, que els permet tenir descendència abundant.
- Bosc amb molèsties puntuals**
Els adults no estan en bones condicions i el nombre de pollets, si n'arriben a tenir, és molt baix.
- Bosc amb molèsties abundants i continuades**
L'estrès continu inhibeix la reproducció i les fugides reiterades poden provocar la mort per esgotament de les reserves energètiques.

Molèsties humanes

L'increment de les activitats humanes als boscos de muntanya durant tot l'any afecta negativament el gall fer, que en el passat trobava en aquests hàbitats la tranquil·litat que necessita per a viure.

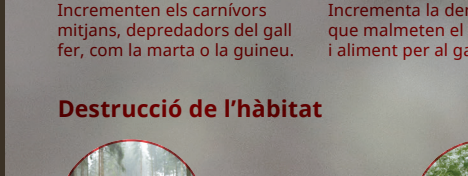

Col·lisions amb infraestructures
Les infraestructures humanes poc visibles, com filats ramaders o cables de línies elèctriques i de remuntadors d'esquí, representen un risc de col·lisió per al gall fer.

Desequilibris a la xarxa tròfica
La manca de grans depredadors com el llop o el linx té dues conseqüències negatives per al gall fer:

- Incrementen els carnívors mitjans, depredadors del gall fer, com la marta o la guineu.
- Incrementa la densitat de grans ungulats que malmeten el sotabosc, font de refugi i aliment per al gall fer.

Destrucció de l'hàbitat

- La gestió forestal pot tenir efectes negatius sobre el gall fer si es fa en èpoques sensibles, si no tenen en compte els seus requeriments o si no es tanquen els camins de desembosc.
- Amb el canvi climàtic es preveuen nevades tardanes, fortes tempestes i sequeres que dificultaran la supervivència dels polls i la producció de fruits.
- La fragmentació de l'hàbitat redueix la connectivitat entre poblacions i, a més, les superfícies forestals massa petites no són aptes per al gall.

Els problemes

La davallada del gall fer a Catalunya es deu a múltiples factors, que poden ser diferents a cada població i donar-se simultàniament

Les accions de conservació
Administracions, entitats i empreses responsables duen a terme accions destinades a reduir els factors que amenacen el gall fer

Reducció de les molèsties humanes

- Creació de zones de protecció del gall fer que els proporcionin tranquil·litat.
- Regulació de l'accés motoritzat per reduir les molèsties causades per la freqüentació humana.
- Senyalització dels usuaris dels boscos de muntanya sobre les problemàtiques del gall fer i les bones pràctiques.
- Col·locació de barreres per evitar l'esquí i les raquetes a les zones d'hivernada.

Gestió de fauna

- Gestió cinètica per reduir el nombre d'ungulats salvatges a zones amb densitats problemàtiques.
- Construcció de tancats d'exclusió d'herbívoros per recuperar el sotabosc.

Millora de l'hàbitat

- Gestió forestal compatible i encarada a millorar l'hàbitat del gall fer.
- Plantació d'arbusts i arbres productors de fruits.

Reducció del risc de col·lisió

- Retirada de filats d'espines, poc visibles i d'alta perillositat per al gall fer i altra fauna salvatge.
- Visualització de cables de línies elèctriques i de remuntadors d'estacions d'esquí.
- Senyalització de filats ramaders per fer-los més visibles.

Fotografia: Javier Montes

Les accions de conservació

Administracions, entitats i empreses responsables duen a terme accions destinades a reduir els factors que amenacen el gall fer

Reducció de les molèsties humanes

- Creació de zones de protecció del gall fer que els proporcionin tranquil·litat.
- Regulació de l'accés motoritzat per reduir les molèsties causades per la freqüentació humana.
- Senyalització dels usuaris dels boscos de muntanya sobre les problemàtiques del gall fer i les bones pràctiques.
- Col·locació de barreres per evitar l'esquí i les raquetes a les zones d'hivernada.

Gestió de fauna

- Gestió cinètica per reduir el nombre d'ungulats salvatges a zones amb densitats problemàtiques.
- Construcció de tancats d'exclusió d'herbívoros per recuperar el sotabosc.

Millora de l'hàbitat

- Gestió forestal compatible i encarada a millorar l'hàbitat del gall fer.
- Plantació d'arbusts i arbres productors de fruits.

Reducció del risc de col·lisió

- Retirada de filats d'espines, poc visibles i d'alta perillositat per al gall fer i altra fauna salvatge.
- Visualització de cables de línies elèctriques i de remuntadors d'estacions d'esquí.
- Senyalització de filats ramaders per fer-los més visibles.

Fotografia: Javier Montes

La teva actitud és la millor acció de conservació

Més enllà de les accions de conservació que es puguin dur a terme des de l'Administració o les entitats, el gall fer necessita que tots hi posem el nostre granet de sorra aplicant les següents bones pràctiques:

Esquiadors i Raquetistes

- Practica l'esquí i les raquetes a una estació d'esquí preparada per a l'activitat.
- No surtis de les pistes ni dels itineraris senyalitzats, ja que el gall fer se situa a certa distància dels traçats confiant que són zones tranquil·les.
- Respecta les barreres i les senyalitzacions específicament situades per evitar molèsties a les zones d'hivernada del gall.
- Sempre que hi hagi opció, circula per pistes principals i camins senyalitzats (GR, PR, xarxes de senders...)
- Si la ruta prevista transcorre fora de camins senyalitzats:

Excursionistes i Runners

- No surtis dels camins senyalitzats.
- Si t'acompanya el gos, porta'l sempre lligat.
- És recomanable anar acompanyat d'un guia de muntanya o d'activitats al medi natural.

Vehicles motoritzats i BTT

- Respecta la normativa, les senyalitzacions i les barreres. Hi són per garantir la conservació dels valors naturals de la zona.
- Amb vehicle motoritzat (moto, moto de neu, quad, 4x4...) no surtis de les pistes per on està permesa la circulació.
- Està prohibit circular amb vehicles motoritzats per les pistes de desembosc.
- Amb BTT no surtis dels camins senyalitzats i pistes principals.

Les 4 recomanacions bàsiques

- No surtis dels itineraris senyalitzats i camins principals**
Els galls eviten aquestes zones i romanen tranquils a les àrees sense senders.
- Porta el gos sempre lligat**
Els gossos lliures fan fugir els animals salvatges i en són potencials depredadors.
- Respecta els senyals i les infraestructures de regulació**
Hi són per garantir la conservació de la natura.
- Desplaça't amb el grup unit i sense cridar**
El silenci evita molestar els galls que viuen a les proximitats del traçat.

És responsabilitat de cadascú conèixer la legislació vigent relativa a la conservació de la natura, segons la qual està prohibit molestar intencionadament els animals salvatges, així com fotografiar i filmar el gall fer sense el permís de la Generalitat de Catalunya.

Boletaires

- No portis el gos.
- A la primavera evita les primeres hores del dia; és el moment de festeig del gall fer i la presència humana podria fer fracassar la reproducció. És recomanable anar-hi a partir de les 11h del matí.
- Si trobes un niu al terra no toquis els ous i allunya-te'n ràpidament en silenci; la nostra olor pot atreure els depredadors o fer que la gallina abandoni la posta.

Caçadors

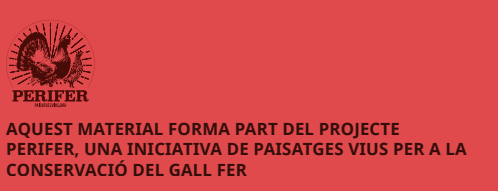
- Evita caçar a les zones més altes del bosc durant l'hivern, especialment a les batudes de senglar.
- Intenta mantenir controlats els gossos.

Enginyers i Treballadors forestals

- Realitza una gestió forestal curosa que tingui en compte els requeriments d'hàbitat del gall.
- Deixa arbres de gran diàmetre i brancalluts, així com arbres morts en peu i a terra.
- Mantingues la màxima diversitat d'espècies arbòries i de sotabosc (arbustiu i herbaci).
- La millor època per als treballs forestals és entre agost i octubre (evita l'època de cria i d'hivernada).
- Gestiona les zones de cant només quan tècnics especialistes en l'espècie ho considerin necessari per garantir la seva funcionalitat.

Ramaders

- Substitueix els filats d'espines dels tancats per fils llisos i senyalitza'ls per evitar col·lisions.
- No deixis el gos deslligat lliure als boscos de muntanya.
- Evita portar els ramats a bosc durant el maig i juny, quan les gallines coven a terra.

Si t'agrada la natura, fes-te'n responsable.

El futur del gall fer també depèn de tu!

IDEA I CONTINGUTS
Paisatges Vius

IL·LUSTRACIONS I FOTOMUNTATGES
Martí Franch

DISSENY GRÀFIC I EXPOSITIU
Neus Casanova Bachs

PROMOGUT PER:
PAISATGES VIUS
Conservem la natura amb la gent del territori

AMB EL SUPORT DE:

- GOBERN DE SPAINA
- MINISTERIO DEL MEDIO AMBIENTE Y TRANSICIÓN ECOLÓGICA Y EL RETO DEMOGRÁFICO
- GOBIERNO CATALÁN
- MINISTERIO DE POLÍTICA TERRITORIAL Y TURISMO
- Fundación Biodiversidad
- Generalitat de Catalunya